

**Rapoarte individuale de activitate în cadrul proiectului  
CNCSIS –UEFISCSU, PNII – IDEI ID\_816/2008  
*Discurs istoric și diplomație.*  
**Românii din Transilvania și Basarabia în politica externă a României (1877-1947)**  
2010  
Director: Dr. Flavius-Viaceslav Solomon**

**dr. Flavius SOLOMON**

**Articole publicate:**

*Relațiile româno-sovietice la începutul anilor 1920: noi surse documentare și direcții de cercetare, în Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, Vol. V, Coordonatori Vasile Ciobanu, Sorin Radu, Sibiu, Techno Media, 2010, 59-69.

**Comunicări:**

1. Simpozionul internațional *Istorie, Cultură și Civilizație în Europa de Sud-Est*. Chișinău, 21-23 aprilie 2010. Organizator: Asociația națională a tinerilor istorici din Republica Moldova. Am prezentat comunicarea *Revoluția mondială versus statul național. Cristian Rakovski și România*.

2. Simpozionul internațional *Word War I and the Modern World*. Moscova, 25-27 mai 2010. Organizator: Asociația Istoricilor Primului Război Mondial din Federația Rusă. Am prezentat comunicarea *Christian Rakovsky and the Formation of the Soviet-Romanian relations*.

3. Simpozionul *Diplomați români și străini în istoria României*. Organizatori: Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Asociația Est-Democrația, Muzeul Unirii Iași, 17-18 septembrie 2010. Am prezentat comunicarea *Diplomația sovietică și chestiunea Basarabiei în primii ani de după 1918: discurs politico-diplomatic, rațiuni ideologice, argumente istorico-identitare*.

4. Simpozionul internațional *Românii între frontiere imperiale*. Organizator: Universitatea de Stat din Chișinău. Chișinău, 7-9 octombrie 2010. Am prezentat comunicarea *Ultimatumul din 26 iunie 1940 și preliminariile sale*.

5. Simpozionul *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*. Organizator: Universitatea „L. Blaga”, Sibiu, 11-13 noiembrie 2010. Am prezentat comunicarea *Relațiile româno-sovietice la începutul anilor 1920: noi surse documentare și direcții de cercetare*.

6. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. București, 25 noiembrie. Am susținut comunicarea *Cristian Rakovski, Cominternul și România*.

**Activități de cercetare.**

**a. Fonduri de arhivă:**

1) **Arhiva de Stat de Istorie Social-Politică a Federației Ruse (R.G.A.S.P.I.), fondurile 495 și 496.** Au fost analizate materiale referitoare la „comisiile românești” din cadrul Cominternului, Partidul Comunist Român, reprezentanța P.C.R. pe lângă Comitetul Executiv al Cominternului, Comitetul Regional din Basarabia al P.C.R., Comitetul Regional din Bucovina al P.C.R., Partidul Socialist din România (1914-1921).

2) **Arhiva de Politică Externă a Federației Ruse (perioada contemporană), de pe lângă Ministerul de Externe al Federației Ruse. Fondul 28.** Au fost parcurse o parte din dosarele cu referință la activitatea lui Cristian Racovski în calitate de șef al primului guvern sovietic ucrainean, adjunct al comisarului poporului pentru afaceri externe și ambasador la Londra și Paris.

Documentele identificate în arhivele ruse permit discutarea următoarelor subiecte relative la proiect:

1. Cominternul, diplomația sovietică și chestiunea românească;
2. Arhiva Legației Române de la Petrograd și locul României în strategiile de politică externă a Rusiei Sovietice;
3. descoperirea unei teme de analiză istorico-diplomatică: Basarabia;
4. Cristian Rakovski și politica statului sovietic față de România.

b. **Biblioteci:**

1). **Biblioteca Academiei de Științe a Federației Ruse, Filiala din Sankt-Petersburg.** A fost urmărită presa rusă / sovietică din perioada 1877-1924, pe următoarele direcții: 1. relațiile româno-ruse până la 1918; 2. aniversarea la 1912 a centenarului alipirii Basarabiei la Imperiul Rus; 3. reflectarea în presă a relațiilor sovieto-române în anii 1918-1924.

2). **Biblioteca de Stat a Bavariei din München.** Am cercetat bibliografia occidentală referitoare la implicarea Cominternului în acțiunile de politică externă a Uniunii Sovietice (documente oficiale, biografii ale unor lideri ai Cominternului, rolul argumentelor istorice în discursul cominternist referitor la statele din Europa de Est).

3). **Biblioteca Centrală Universitară din Iași și Biblioteca Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași.** Am studiat bibliografia românească referitoare la statutul internațional al Regatului Român în intervalul 1877-1947 și discursurile istoricilor români din perioada respectivă cu referire la Transilvania și Basarabia.

Dr. Flavius Solomon

16. 11. 2010

În cursul anului 2010 am desfășurat mai multe activități în cadrul grantului “Discurs istoric și diplomatie. Românii din Transilvania și Basarabia în politica externă a României (1878-1947)”. Personal, am realizat o activitate de cercetare subsumată temei „Elemente ale discursului istoric în acțiunile diplomației românești vizavi de Transilvania și Basarabia (1878-1918)”. De asemenea, am participat la trei simpozioane și am publicat două articole care se referă la tema de cercetare pe care mi-am asumat-o în cadrul acestui proiect. În luna noiembrie 2010 m-am deplasat la București pentru o documentare în Arhivele Naționale ale României și la Biblioteca Muzeului Național Cotroceni. În timpul stadiului efectuat la cele două instituții am studiat mai multe fonduri arhivistice conținând microfilme ale unor rapoarte diplomatice expediate din România de diferiți diplomați europeni către guvernele care îi acreditaseră la București cu privire la implicarea autorităților românești în susținerea mișcării naționale din Transilvania și Basarabia. Precizia raportoarelor diplomatice ne ajută să identificăm modalitatea în care teme precum “unirea românilor” sau tendința de a invoca domniile unor personalități istorice de factura lui Mihai Viteazul sau Ștefan cel Mare contribuie în mod direct la deteriorarea relațiilor dintre România și cele două state vecine Rusia și Austro-Ungaria în intervalul 1878-1918. Colecțiile de microfilme studiate au fost Colecția Microfilme Anglia (nr inventar 1307, 1309, 1413, 2586, 1809, 1543, 1935, 1925), Colecția Microfilme Austria (nr inventar 1149, 1096, 902, 1193, 1544, 1956, ), Colecția Microfilme Belgia (nr inventar 1490, 1089) și Colecția Microfilme Franța (nr inventar 1938, 2041). Cercetarea efectuată în cadrul Bibliotecii Muzeului Național Cotroceni mi-a dat posibilitatea să cercetez periodicele “Neamul Românesc”, (1906-1913) și “Epoca” (1886-1899), (1900-1916).

Microfilmele cercetate mi-au permis să îmi formez o imagine asupra modului în care evoluează relația României cu două din puterile europene ale secolului XIX, respectiv Austro-Ungaria și Rusia și a locului pe care îl ocupă problema drepturilor și libertăților românilor din Basarabia și Transilvania în cadrul discursurilor susținute în diferite întruniri publice și a acțiunilor politice desfășurate de către actorii politici de la București. Suportul documentar al cercetării mele din acest an a fost reprezentat de rapoartele expediate către diferite capitale europene și nu numai de către cei care-și desfășurau activitatea diplomatică în România. Pentru că subiectivismul unor rapoarte de acest tip este inevitabil am avut în vedere și informațiile oferite de diplomații unor țări precum Anglia, Franța sau chiar S.U.A. cu privire la mișcarea națională din Transilvania și Basarabia. Astfel, în rapoarte precum cele trimise de reprezentantul Angliei la București în intervalul 1868-1901 putem vedea cum “problema” Transilvaniei, a sprijinirii românilor de acolo este una de interes pentru partidele politice românești, chiar dacă impresia care ni se creează este aceea a utilizării ei doar în campaniile electorale (rola 47- 1868, rola 85- 1870, rola 95- 1873, rola 172-186, 1892-1896). Interesante sunt și rapoartele întocmite de diplomații francezi aflați la București care au în vedere pentru anii 1895, 1896 nu doar legăturile unor militanți români precum Vasile Lucaciu cu autoritățile de la București ci și propaganda rusă desfășurată în intervalul 1870-1880 în Basarabia și Dobrogea (rola 0231, 0281, 0284). Mai puțin avute în vedere de cercetători, rapoartele trimise de diplomații americani pot oferi și ele amănunte interesante cu privire la relațiile României cu Rusia dar și cu Austro-Ungaria și când facem această afirmație avem în vedere anii 1880-1890 (rola 20). Cele mai multe informații au fost identificate în ciuda celor semnalate mai sus în rapoartele diplomatice austriece. Preocuparea cea mai frecventă a diplomaților austrieci este aceea de a vedea măsura în care un proiect politic precum crearea unui stat național român avea sau nu un suport în rândul clasei politice românești. După un eveniment precum cel din 1881 se poate observa impactul pe care l-a avut proclamarea regatului, cu un puternic ecou și în Transilvania (rola 115), asupra stimulării unor acțiuni precum cele desfășurate de profesorul Hodoș, căpitanul Dunca, V. Babeș (rola 116) sau propaganda desfășurată de V. A. Urechia sau generalul Davilla în favoarea României Mari (rola 115). Temerea de o “ Românie mare“ este una prezentă frecvent (rola 115, 116) la fel ca și vehicularea ideii unui imperiu al Daciei (rola 92). Dincolo de speculațiile politice există și o realitate generată de implicarea statului român în difuzarea unor ziare românești în Transilvania (rola 69). Personajul istoric de care îndrăznim să spunem că s-a vorbit până acum prea puțin cu privire la rolul său în dinamizarea mișcării naționale românești, Horea, este și el avut în vedere de diplomații austrieci în preajma centenarului răscoalei conduse de el (rola69). Omul politic

a cărui prestație este cel mai serios monitorizată este I.C. Brătianu și când spunem asta avem în vedere sublinierea discursurilor sale din Parlament din anii 1880-1883 pe tema drepturilor românilor din Transilvania și a obligațiilor pe care statul român le-ar fi avut față de aceștia în virtutea unor legături istorice (310, 306, 307). La fel de atent supravegheată va fi și activitatea Societății Carpați, la 1884-1885 (rola 309). Sfârșitul secolului XIX îl aduce în prim plan pe Nicolae Iorga, omul care avea în această perioadă discursul politic cel mai istoricizat pentru care sprijinirea românilor din afara granițelor țării devenea o obligație primordială pentru guvernul român. Demersurile inițiate de Liga Culturală aveau să găsească în Nicolae Iorga un sprijin deosebit de important în condițiile unor răsturnări de situații politice remarcabile la București (rola 317). Alături de Nicolae Iorga începe să se afle și A.D. Xenopol (rola 13) cu o activitate propagandistică la fel de intensă. Rapoartele diplomatice de la începutul secolului XX din aceeași colecție de microfilme dezvăluie și scenarii mai puțin cunoscute legate de manifestarea unei disponibilități a unor cercuri politice de la Viena de a ceda teritoriilor românești către România doar pentru a beneficia de sprijinul guvernului de la București în timpul confruntărilor începute la 1914. Motivația era una simplă – interesul politic și nu numai pentru aceste teritorii din partea liderilor români era unul binecunoscut (rola 5). Bucovina și activitatea desfășurată de Iancu Flondor la Cernăuți în preajma anului 1918 beneficiază și ea de o atenție specială din partea diplomaților austrieci (rola 119).

În acest an, pe baza documentărilor realizate în 2009 și 2010, am participat la trei simpozioane și am publicat două articole care ilustrează modalitatea în care anumite teme istorice au fost folosite pentru „reglarea” unor rapoarte diplomatice de către România cu diferite puteri europene, dar mai ales cu acelea care se aflau în imediata vecinătate a statului român: comunicarea *Problema românească din Transilvania și tensiunile diplomatice româno - austro-ungare (1867-1883)*, la simpozionul cu participare internațională “Diplomați români și străini în istoria României”, organizat în cadrul proiectului pe data de 17-18 septembrie 2010; comunicarea *Germania în politica externă a României în anii 1878-1888*, la simpozionul internațional „130 ani de relații diplomatice germano-române (1880-2010)”, organizat de Institutul de Istorie A. D. Xenopol, Ambasada Republicii Federale Germania din România, Centrul Cultural German din Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Istorie, Centrul de Istorie a Relațiilor Internaționale, Iași, 29 septembrie–3 octombrie 2010; comunicarea *Relațiile româno-ruse (1878-1888). Tensiuni, conflicte și încercări de reconciliere*, la conferința internațională “La frontierele civilizațiilor. Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei (1812- prezent)”, organizată de Facultatea de Istorie, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați și Departamentul românilor de pretutindeni, 21-23 octombrie 2010. Au fost publicate următoarele articole: *Diplomacy, Propaganda and War in 1877-1878*, în „Valahian Journal of Historical Studies”, Nr 14, 2010, Winter, revistă inclusă în baze de date internaționale și *Problema românească din Transilvania și tensiunile diplomatice româno - austro-ungare (1867-1883) I*, în „Analele Universității din Craiova, Seria Istorie, nr.2”, (18), 2010.

Pentru elaborarea acestor articole și a altor materiale, pe lângă documentele de arhivă, am cercetat și o bibliografie care s-a dovedit utilă pentru analiza subiectului propus:

1. *Trei-deci de ani de domnie ai Regelui Carol I, 1866-1896*, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1897
2. *Documente diplomatice – Carol I*, București, Imprimeria statului, 1913
3. *Documente diplomatice, Ferdinand I*, București, Imprimeriile statului, 1920
4. Regele Carol I, *Cuvântări și scrisori*, tomul I, 1866-1877, Bucuresci, institutul de Arte Grafice, Carol Göbl, 1909
5. Regele Carol I, *Cuvântări și scrisori*, tomul II, 1877-1886, Bucuresci, Institutul de Arte Grafice, Carol Göbl, 1909
6. Regele Carol I, *Cuvântări și scrisori*, tomul III, 1887-1909, Bucuresci, Institutul de Arte Grafice, Carol Göbl, 1909
7. Așezământul Cultural Ion C. Brătianu, XXI, *Din corespondența familiei Ion C. Brătianu (1859-1883)*, cu o prefață de Ion Nistor, vol. I, Imprimeriile ”Independența”, 1933
8. Așezământul Cultural Ion C. Brătianu, XXI, *Din corespondența familiei Ion C. Brătianu (1884-1886)*, cu o prefață de Ion Nistor, vol. II, Imprimeriile ”Independența”, 1934
9. Așezământul Cultural Ion C. Brătianu, XXI, *Din corespondența familiei Ion C. Brătianu*

- (1887-1888), cu o prefață de Ion Nistor, vol. III, Imprimeriile "Independența", 1934
10. N. Iorga, *Histoire des relations russo-roumaines*, Iassy, Edition du journal "Neamul Românesc", 1917
  11. Ministère des Affaires Etrangères, *Documents diplomatiques. Les événements de la Péninsule Balkanique. L' action de la Roumanie (septembre 1912-aout 1913)*, Bucarest, Imprimerie de l' etat, 1913
  12. Constantin Boerescu, *Discursuri politice (1866-1891)*, București, Edit. Socecu&Comp, 1903
  13. Ion I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Cernăuți, 1923
  14. *Documente privind istoria României. Războiul de Independență*, București, Edit. Academiei RPR, 1954, vol. I p I și a IIa, vol.II, vol.V, vol.VI, vol.VII, vol. III, vol. IX
  15. Constantin Botoran, Mihai Retegan, 1918. *Făurirea României Mari*, București, Vatra Românească, 1993
  16. Gh. Iancu, G. Cipăianu, *La consolidation de l' union de la Transylvanie et de la Roumanie (1918-1919)*, *Témoignages français*, București, Edit. Enciclopedică, 1990
  17. Onisifor Ghibu, *În vâltoarea revoluției rusești. Însemnări zilnice ale unui ardelean, martor ocular – și mai mult decât atât – al revoluției rusești în anii 1917-1918*, Ediție îngrijită, introducere și note de Octavian O. Ghibu, București, Edit. Fundației Culturale Române, 1993
  18. Gh. Șora, *Vasile Goldiș, militant pentru desăvârșirea idealului național. 1 Decembrie 1918*, Timișoara, Edit. Facla, 1980
  19. Valeriu Braniște, *Corespondență (1879-1895)*, vol I, Cuvânt introductiv de academician Ștefan Pascu, Ediție îngrijită, note și comentarii de Valeria Căliman și Gh. Iancu, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1985
  20. Constantin Kiriteșcu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1989
  21. Pompiliu Teodor, Liviu Maior, Nicolae Bocșan, Șerban Polverejan, Doru Radosav, Toader Nicoară, *Memorandumul (1892-1894). Ideologie și acțiune politică românească*, București, Edit. "Progresul românesc", 1994
  22. Ioan Lupaș, *Istoria Transilvaniei*, București, Edit. Eminescu, 1988
  23. Vasile Diacon, *Reîntregirea. Basarabia, Bucovina și Insula Șerpilor în dezbateri ale Parlamentului României*, Iași, Edit. Unirea, 1992
  24. Constantin C. Giurescu, *La formation de l' etat national unitaire roumain*, Bucarest, Editions Meridiane, 1980
  25. *Lupta românilor din "Țara Silvaniei" pentru drepturi politice și făurirea statului unitar român (1905-1918)*, Culegere de documente, note și comentarii de Ioan Tomole, Cluj Napoca, Edit. Dacia, 1985
  26. *Cartea neamului. Marea unire din 1918. Documente istorice*, volum alcătuit de Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Constantin Botoran, București, Edit. Globus, 1993
  27. Sorin Cristescu, *Carol I, corespondența personală (1878-1912)*, București, Edit. Tritonic, 2005
  28. Ion Bodunescu, *Diplomația românească în slujba independenței*, vol. III, Iași, edit. Junimea, 1984
  29. Gheorghe Șora, Vasile Goldiș, militant pentru desăvârșirea idealului național, Timișoara, Editura Facla, 1980.

Pentru anul 2011, intenția mea se îndreaptă spre studierea problemei Transilvaniei și a Basarabiei la sfârșitul secolului al XIX-lea și în preajma primului război mondial. Obiectivul principal va fi ca în urma cercetării în arhive și în diferite biblioteci să identific noi documente care să facă trimitere la memorii și studii istorice folosite de români în preajma primului război mondial pentru a susține demersurile autorităților de la București în privința legitimității solicitărilor formulate în timpul Congresului de Pace de la Paris din 1919.

## dr. Paul NISTOR

În anul 2010 am derulat mai multe activități în cadrul grantului “Discurs istoric și diplomație. Românii din Transilvania și Basarabia în politica externă a României (1877-1947)”. Personal, am realizat o activitate de cercetare subsumată temei „Elemente ale discursului istoric în acțiunile diplomației românești vizavi de Transilvania și Basarabia (1918-1947)”. De asemenea, am participat la două simpozioane și am publicat două articole care se referă la tema de cercetare de care sunt responsabil.

În lunile octombrie și noiembrie 2010 m-am deplasat la București pentru o documentare în Arhivele Naționale ale României. Au fost studiate fonduri arhivistice ale unor personalități istorice care puteau conține documente interesante pentru decriptarea discursului istoric în acțiunile diplomației românești vizavi de românii din Transilvania și Basarabia, în perioada 1918-1947. Fondurile studiate au fost: Fond Ministerul Propagandei Naționale, vol. I (Număr de inventar 2904) și vol. II (2905), Fond Nicolae Titulescu (1720), Fond Onisifor Ghibu (1835), Fond Tache Ionescu (1232), Fond Brătianu (1286), Fond Grigore Gafencu (1698).

În dosarele studiate am descoperit diferite documente care pot fi utile studiului nostru. Astfel, se întâlnesc textele unor conferințe internaționale ținute de Nicolae Titulescu, în care acesta uzează de argumente istorice pentru a apăra poziția și granițele României interbelice. Apoi, memoriile înainte de Grigore Gafencu, aflat în exil, către reprezentanții Franței de la Conferința de Pace de la Paris (1946). În dosarele familiei Brătianu există diferite rapoarte către Gheorghe Brătianu în care persistă o anumită îngrijorare pentru Transilvania și Basarabia datorită activității spionajului maghiar în Transilvania sau datorită unor mișcări pansalve în Polonia și Ucraina, în jurul anilor 1928-1930, care amenințau Basarabia. În fondurile Ministerului Propagandei Naționale întâlnim documente care relevă propaganda românească desfășurată în Europa, pentru a argumenta apartenența Basarabiei și a Transilvaniei la România. Astfel, e atestată distribuirea unei cărți a lui Nicolae Iorga de către misiunile diplomatice românești din Madrid, Berlin și Londra, sau a diferitelor broșuri și materiale propagandistice care să prezinte civilizația românească. Acestea din urmă sunt răspândite și de legațiile României din afara Europei, precum cele din Washington sau Tokio. Aceste documente atestă o activitate a statului român și a personalităților politice românești, în care discursul istoric se combina cu cel politic. Totuși, activitatea nu era una constantă și nu urma o strategie coerentă. De multe ori se răspundea doar unor inițiative politice sau diplomatice de moment.

În acest an, pe baza documentărilor realizate în 2009 și 2010, am participat la două simpozioane și am publicat două articole care evidențiază folosirea discursului istoric în diplomația română. Comunicarea “Istorie, istorici și propagandă în timpul României Mari. Cazul Basarabiei și al istoricului Alexandru Boldur” a fost prezentată la simpozionul internațional “La frontierele civilizațiilor. Identitate și alteritate în conștiința locuitorilor Basarabiei”, Universitatea “Dunărea de Jos”, Galați, 21-23 octombrie 2010. Comunicarea “Diplomație și propagandă românească în America” a fost prezentată la Simpozionul național “Stat și societate în Europa”, Universitatea din Craiova, 29-30 octombrie 2010. Au fost publicate următoarele articole: *Discurs istoric și diplomație. Sărbătorirea Marii Uniri în Polonia (1928)*, în “Cercetări istorice”, XXIV-XXVI, revista Complexului Muzeal Moldova, Iași, 2010, și *History and International Propaganda. The Case of Bessarabia and Alexandru Boldur*, în “Valachian Journal of Historical Studies”, vol. 14, Winter 2010, Tîrgoviște – revistă inclusă în baze de date internaționale.

Pentru realizarea acestor articole și a altor materiale, pe lângă documentele de arhivă, am cercetat și o bibliografie care s-a dovedit utilă pentru analiza subiectului propus:

- Vasile Pușcaș (editor), *România 1918. Marea Unire*, Editura Studia, Cluj Napoca, 1998.
- Constantin Hlihor, *România în geopolitica marilor puteri europene (1918-1919)*, în Cornel Grad și Viorel Ciubotă (coordonatori), *1918. Sfârșit și început de epocă*, Editura Lekton, Zalău, 1998.
- Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, 1999.

- Vasile Vese, *Poziția internațională a României după Marea Unire*, în Ioan Scurtu (coordonator), *Marea Unire din 1918 în context european*, Editura Academiei Române, București, 2003.
- Orest Tafrali, *Propaganda românească în străinătate*, Craiova, "Ramuri", 1920.
- Nicolae Dascălu, *Propaganda externă a României mari (1918-1940)*, Editura Alternative, 1998.
- Cătălin Hentea, *Propaganda fără frontiere*, Editura Nemira, București, 2002.
- Milton G. Lehrer, *Ardealul, pământ românesc*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- Dobrinescu, Valeriu Florin - *România și Ungaria de la Trianon la Paris, 1920-1947 : bătălia diplomatică pentru Transilvania*, București, Editura Viitorul Românesc, 1996.
- *Istoria Românilor*, vol VIII, *România Întregită (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- *Istoria politicii externe românești*, coordonator Ion Calafeteanu, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- Nicholas J. Cull, David Culbert, David Welch, *Propaganda and Mass Persuasion: a historical encyclopedia, 1500 to the present*, ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara, California, 2003.
- E.H. Carr, *Propaganda in international politics*, Oxford, Clarendon Press, 1939.
- Philip M. Taylor, *A history of propaganda from the ancient world to the present day*, Manchester University Press, UK, 2003.
- Garth S. Jowett, Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, Sage Publications, Inc., Newbury Park, London, 1992.
- Kevin M.F. Platt, David Brandenburg, *Epic Revisionism. Russian History and Literature as Stalinist Propaganda*, The University of Wisconsin Press, 2006.
- David Gillespie, *Early Soviet Cinema. Innovation, Ideology and Propaganda*, Wallflower Publishing Limited, London, 2000.
- David Priestland, *Soviet Democracy, 1917-1991*, în *European History Quarterly*, Copyright 2002 Sage Publications, London, Vol. 32(1).

Pentru anul 2011, intenția mea se îndreaptă spre studierea problemei Transilvaniei și Basarabiei în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Îmi propun să fac cercetări în arhive pentru a descoperi documente legate de memorii și studii istorice care au fost folosite de români în timpul tragicului an 1940 sau în timpul Conferinței de Pace de la Paris (1946), pentru a susține punctul de vedere al guvernului de la București în privința apartenenței Transilvaniei și Basarabiei la România.

11. 11. 2010

Dr. Paul Nistor – Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” Iași

**dr. Andrei CUȘCO**

**Articole publicate sau în curs de publicare:** *Constantin Stere, The “Bessarabian Question” and Romanian Foreign Policy Debates in the Early 20th Century*. Prezentat spre publicare în: „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas“ (JfGO). A fost confirmat acceptul preliminar din partea editorilor. Articolul se află în proces de evaluare (peer-review).

**Activități de cercetare.** Ca urmare a cercetărilor întreprinse pe parcursul anului 2009 (îndeosebi în cadrul deplasării la Chișinău), mi-am axat activitățile din ultimul an pe două domenii de bază: a. Relevarea interacțiunii dintre ideologia imperială rusă și acțiunea diplomatică a Imperiului Rus în regiunea balcanică și, în special, în „problema românească” și „chestiunea basarabească”; b. Legătura dintre curentul „germanofil” din Regatul român și emigrația basarabească (mai ales cazurile lui C. Stere și A. Nour, care au contribuit decisiv la formularea „agendei” basarabene ca parte a polemicilor de politică externă din perioada neutralității).

În cadrul primei direcții de cercetare, a fost deosebit de importantă și productivă deplasarea la Moscova din perioada mai-iunie 2010. Am lucrat, în special, în Arhiva de Stat a Federației Ruse (GARF), Biblioteca de Stat a Rusiei (RGB) și Biblioteca Istorică de Stat a Rusiei. Arhiva de Stat a Federației Ruse conține un set extrem de bogat de materiale referitoare la politica externă și activitatea diplomatică din perioada imperială târzie, precum și un șir de fonduri personale relevante pentru tematica proiectului. Dintre acestea, mi-au fost deosebit de utile următoarele: 1) fondul Zamfir Ralli-Arbore, conținând corespondență, rapoarte ale spionajului rus privind activitatea sa din România, articole din presa vremii etc. (fondul Nr. P-7026); 2) fondul personal al cancelarului A. M. Gorceakov, care m-a interesat în legătură cu conflictul diplomatic ruso-român din 1878, în contextul retrocedării Basarabiei de Sud (fondul 828); 3) fondul personal al lui Ia. A. Dașkov, consul în Principatele Române în anii 1850-60, pentru perioada inițială a atitudinii Imperiului Rus față de statul român emergent (fondul 912); 4) fondul personal al lui N. P. Ignatiev, ambasadorul rus la Constantinopol în perioada „crizei orientale” din 1875-78 și unul dintre negociatorii principali cu guvernul român în perioada premergătoare Congresului de la Berlin (fondul 730); 5) fondul personal al lui S. S. Tatișcev, unul dintre specialiștii notorii în „chestiunea orientală” și autor al mai multor lucrări pe această temă (fondul 597). De asemenea, am consultat fondul personal al lui M. N. Katkov (fondul 1718), unul dintre cei mai importanți publiciști ruși de orientare naționalistă din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. Deși nu s-au referit direct la „chestiunea românească”, scrierile lui Katkov sunt fundamentale pentru articularea conexiunii dintre ideologia imperială și politica externă în cazul rus. Am consultat, de asemenea, lucrările publicate ale unor ideologi ai panslavismului rus de la sfârșitul secolului al XIX-lea (în special, V. I. Lamanski), care aveau o influență considerabilă asupra formulării unor principii de politică externă și chiar, în mod ocazional, asupra acțiunilor diplomatice ruse din regiunea balcanică (inclusiv privind România). A doua direcție de cercetare a urmărit plasarea unor reprezentanți marcanți (sau mai puțin cunoscuți) ai emigrației basarabene din Regat în contextul dezbaterilor de politică externă din anii neutralității (1914-1916). Rezultatele intermediare ale cercetărilor sunt reflectate în articolul menționat mai sus și se bazează pe analiza scrierilor lui C. Stere și a literaturii polemice (broșuri, pamflete, articole de presă) din perioada respectivă. Deși reprezenta o minoritate relativă în comparație cu curentul filo-antantist, tendința „germanofilă” era destul de bine reprezentată în rândurile elitei politice și culturale românești (v. și lucrarea „revizionistă” a lui Lucian Boia pe această temă). Activiștii din emigrația basarabească (printre alții, C. Stere și Z. Arbore) erau susținători vocali ai acestui curent și participau activ în „războiul propagandistic”. Pe de altă parte, este cel puțin la fel de interesant și cazul lui Alexis Nour, autorul unui „memorandum” în „chestiunea basarabească”, publicat în primăvara anului 1916 cu sprijinul (indirect) al guvernului german. Aceste exemple ale unei incipiente „internaționalizări” a problemei basarabene trebuie privite și în contextul politicilor de ocupație a beligeranților în Europa de Est (o paralelă interesantă sunt și experimentele ruse și austriece din Galiția și Bucovina din anii războiului, inclusiv la nivel discursiv). Un aspect pe care îmi propun să îl abordez în continuare are în vedere legătura dintre



demersurile oficiale ale diplomației românești și inițiativele emigrației basarabene (inclusiv în contextul negocierilor de pace și a Conferinței de la Paris).

În continuare, cercetarea mea se va axa pe următoarele teme: 1) Cristalizarea comunității “emigranților basarabeni” din Regat la începutul secolului al XX-lea și principalele domenii de activitate ale acestora; 2) Rolul discursului istoric (în special a lui N. Iorga și A.D. Xenopol) în combaterea poziției oficiale rusești în chestiunea basarabeană și legătura dintre atitudinea oficială a statului român și inițiativele opiniei publice; 3) Emigrația basarabeană din Regat și impactul ei asupra evenimentelor din anii 1917-1918. În acest scop, vor fi efectuate investigațiile de rigoare în instituțiile relevante din București, Iași și Chișinău (Direcțiile Arhivelor Naționale ale României, Biblioteca Centrală Universitară (filialele București și Iași), Biblioteca Academiei Române, Arhiva Națională a Republicii Moldova etc.).

Andrei Cușco

16. 11. 2010

Activitățile de cercetare derulate în cadrul acestui grant de cercetare pentru anul în curs au constituit o continuare firească a celor demarate încă de anul trecut, la începutul implementării proiectului.

Cercetările desfășurate s-au axat în primul rând pe studierea surselor inedite și a bibliografiei, implicând însă și resurse on-line, dat fiind că unele lucrări de referință (mai ales lucrări de epocă), sau presă ori culegerile de legi au devenit accesibile prin intermediul internetului; rezultatele științifice ale cercetărilor s-au concretizat în prezentarea de prelegeri la întruniri științifice și în publicarea de materiale în reviste de specialitate.

Pe planul bibliografiei de specialitate, trebuie constatat încă de la început numărul mare de publicații, atât consacrate în istoriografia românească, cât și mai recente privind istoria mișcării naționale românești din Transilvania, mai ales pe perioada de cercetare pe care și-a propus-o echipa acestui proiect. În acest context, mai trebuie menționat faptul că există un număr considerabil de documente inedite, păstrate în arhivele din străinătate (mai ales la Arhivele Naționale din Viena, cele din Arhivele Naționale Ungare/Budapesta fiind mult mai bine cunoscute), care pot aduce lămuriri și informații suplimentare privitoare la statutul românilor transilvăneni și a activităților acestora în evoluția politicii externe a României. În încercarea de a completa această nișă informațională, am efectuat anul trecut o deplasare cu scop de cercetare-documentare la Viena, reușind să strâng materiale arhivistice, dar și informații din lucrări editate mai vechi ori mai recente.

Unul dintre aspectele punctuale, pentru descrierea căruia am identificat material suficient în *Haus- Hof- und Staatsarchiv/Gesandtschaft Bukarest din Viena* (arhiva legației austro-ungare din București), s-a referit la soluționarea subvenționării complexului școlar românesc din Brașov de către guvernul României. În cadrul studiului am urmărit, atât evoluția întregii problematice în concordanță cu situația politică de la București și Budapesta/Viena, cât și soluționarea definitivă prin despăgubirea cu o sumă capitalizată a amintitei subvenții școlare. Materialul intitulat „*Chestiunea subvenționării școlii românești din Brașov în rapoartele diplomatice austriece (1894-1900)*” a fost predat spre publicare Anuarului Institutului de cercetări socio-umane „Gheorghe Șincai” din Târgu-Mureș, ediția 2010 (revistă cotată BDI).

Rezultatele cercetărilor privind situația școlilor românești din Brașov a fost expusă într-o formă preliminară în cadrul simpozionului „Diplomați români și străini în istoria României” (organizat în cadrul prezentului grant de cercetare); sugestiile specialiștilor participanți la simpozion au contribuit la îmbogățirea materialului predat spre publicare.

Un alt material științific, redactat pe baza resurselor arhivistice, combinate cu bibliografia existentă la ora actuală, intitulat „*Aspecte ale percepției problemelor naționale transilvănene în rapoartele diplomatice austriece la cumpăna secolelor XIX și XX*”, a fost prezentat în cadrul simpozionului din 2-4 iulie 2010, la Lugoj, la sesiunea „*Spațiile Alterității*”, organizată de Muzeul de Istorie și Etnografie Lugoj și Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. Acest material urmează a fi extins și completat, rezultând un studiu în limba germană, cu titlul „*Die siebenbürgische rumänische Nationalbewegung zwischen dem 19. und 20. Jahrhundert als Gegenstand der rumänisch-österreichisch-ungarischen diplomatischen Berichte*” (mișcarea națională românească din Transilvania la cumpăna secolelor XIX și XX, temă a rapoartelor diplomatice româno-austro-ungare), propus spre publicare la revista „*Transylvanian Review*”.

Pentru perioada 14-23 noiembrie 2010 este preconizată efectuarea unui stagiu de deplasare cu scop de cercetare-documentare la Arhivele Naționale din Viena, precum și la Biblioteca Națională Austriacă, care are ca scop următoarele obiective de cercetare:

- Continuarea cercetărilor în cadrul Haus- Hof- und Staatsarchiv Viena, mai precis în fondurile Ministerului de externe/arhiva politică (Ministerium des Äußeren/Politisches Archiv). În unele secțiuni ale acestei arhive se găsesc documente inedite, foarte importante pentru studierea mișcării naționale românești din Transilvania în perioada 1867-1918. Tot în cadrul acestei arhive se va continua investigarea fondului documentar al legației austro-ungare din București, care a început anul trecut și a adus la lumină numeroase informații inedite.

- Cercetări asupra fondului bibliografic al Bibliotecii Naționale Austriece/Viena, care se vor întinde atât asupra lucrărilor contemporane ori lucrărilor de referință ale epocii (mai ales memorii ale politicianilor contemporani, manifeste și memorii editate, presa de epocă în măsura în care nu este disponibilă deja on-line), cât și asupra noilor apariții privind tema cercetată. Cercetări preliminare au fost deja efectuate anterior în cataloagele și fondurile on-line ale bibliotecii amintite.

Pentru anul viitor se preconizează continuarea direcțiilor de cercetare urmate și în cursul acestui an. O atenție deosebită se va acorda aparițiilor editoriale de ultimă oră din țară și străinătate, precum și posibilităților de a alcătui o colecție de documente inedite care pot fi folosite în anexa lucrărilor ce sunt preconizate a se publica. Efectuarea de stagii de cercetare în arhivele din țară (Sibiu, Brașov, București) și străinătate (cu precădere Viena) vor veni în completarea bazei de documentare care va servi la elaborarea de lucrări științifice care vor fi puse în atenția specialiștilor din țară și străinătate, prin participarea la întruniri științifice organizate în cadrul grantului sau în alt context, precum și prin publicarea de materiale științifice în reviste sau volume interne și internaționale.

11.11.2010

Lorand Mádly